

Spomenik na kraju uničenja Pohorskega bataljona

Uničenje je bilo vprašanje časa

9. del

Ivo Žajdela

Nemci so 18. januarja 1943 v poročilu zapisali, da je »ta banda« do svojega uničenja izvedla »nič manj kot 105 roparskih« napadov in devet požigov. Člani »bande« pa so poleg tega še »umorili, ranili ali odvedli« okrog 30 oseb.

Ker se je v drugi polovici leta 1942 v Pohorskem bataljonu nabrala večja skupina prepričanih revolucionarjev, so nekatere organizirano pošiljali »na teren«, kjer so opravljali razne dejavnosti, povezane z revolucijo. Omenil sem Franca Zalaznika in Čižmeka, druge sem izpustil, saj več o tem piše Franca Filipič v svoji obsežni knjigi *Pohorski bataljon*. Naj omenim samo še Franca Osojnika - Kostjo, ki se mu je v začetku avgusta 1942 uspelo rešiti iz tabora »Lackove čete« pri Hrastju, severno od Ptuja, kjer so bili drugi uničeni, Jože Lacko pa ujet in kasneje ustreljen na Ptuj. Vsi kot komunistično-morilska tolpa.

Ubit na morilski akciji Osojnik, ideološki vodja »lackovcev«, se je rešil na Pohorje. Konec decembra se je odpravil na območje Ptuja; na sestanku vodstva Pohorskega bataljona je dejal, »da gre likvidirat kmeta Kneza, ki je 8. avgusta 1942 izdal slovenjegoriško četo« (tako Filipič, str. 468). 4. januarja 1943 naj bi se bil vrnil z »akcije« na Pohorje, vendar ga je 29. decembra v Krčevini pri Vurbergu v hiši Franca Krambergerja prestregla policija. Pozvala ga je k predaji, ker pa je hotel zbežati, so ga na pragu hiše ustrelili. Ker so potem hoteli aretirati še Krambergerjeve, se je eden od bratov skušal rešiti in prav tako so ga hudo

ranili ter odpeljali v ptujsko bolnišnico, kjer je čez nekaj ur umrl (Filipič, str. 470). Osojnik je bil glavni krivec za uničenje »slovenjegoriške čete« in mučeniško smrt Jožeta Lacka, saj jo je s svojo komunistično-revolucionarno ideologijo ustvaril.

»Likvidatorji« Tako kot kasneje Pohorski bataljon so tudi Osojnikovi »lackovci« poleti 1942 na območju Ptuja ropali, grozili in ubijali ljudi. Njihovo uničenje je bilo neizbežno. Knez, ki ga je šel ubit Osojnik, ni bil nič kriv. Del revolucionarne ideologije je (bil) tudi kazanje na grešne kozle.

Tako so borci Pohorskega bataljona »osvobajali« domovino.

Spremljali so jih umori in povzročili so gorje mnogim ljudem. Tudi drugi odposlanec iz Pohorskega bataljona, Janko Pihler - Don (morilec Sonje Oman - Darje v Mariboru, 30. oktobra 1942), ki je bil »poslan« na posebne naloge v Maribor, je marca 1943 v Bezini pri Slovenskih Konjicah »med drugim likvidiral nemčurja« (tako Filipič, str. 471) Furmana. Pihler se je gibal z legitimacijo na ime Taubinger, Nemci so ga aretirali (21. aprila 1943 je vpisan v zaporno knjigo v Mariboru) in ga 4. julija 1943 obglavili v Gradcu. Tudi njega že desetletja skupaj z drugimi »osvoboditelji« častijo na spomenikih in borčevskih praznovah.

70 partizanskih ust »Pohorci« so zemljanke postavili v petih do šestih dneh in božič so »praznovali« že v njih. »Iz doline smo dobili žganja in potice,« je zapisal Filipič (str. 475).

Nakradene hrane so imeli za več mesecev. Koliko je je bilo, pove podatek, da je bilo na dan uničenja v Pohorskem bataljonu 70 partizanskih ust. Od skladišč je bilo eno v taborišču, v zemljanki blizu kuhinje, druga pa so bila v smeri proti Trem kraljem. V njih so imeli hrane za tri mesece. Vincenc Janko - Harkov (kasnejši krvolok iz t. i. pohorske afere) je zapisal: »Imeli smo zlasti mnogo mesa in krompirja« (Filipič, str. 482). Štab štajerske IV. operativne cone pa je v poročilu glavnemu partizanskemu poveljstvu 10. januarja 1943 zapisal, da so imeli po izjavi Franca Rozmana - Staneta hrane »za pet mesecev, če računamo eno kilo suhe hrane na človeka«.

Navadna »rauberbanda« Direktivo za »zbiranje« hrane (skoz sistematične roparske pohode)

so »pohorci« dobili pozno jeseni prav od tega štaba (torej Franca Rozmana - Staneta). »Zato je pač koncentriral vso aktivnost v to smer. Če pa upoštevamo dejstvo, da je vsaka ekonomska akcija bila povezana z vojaško, ker je bila skoraj vsaka trgovina zastražena, potem vidimo, da je bataljon imel stalen stik s sovražnikom. Velike rekvizicije, ki jih je bataljon delal, so prisilile sovražnika, da je zelo pogosto delal 'hajke' velikega obsega ...« Tako je Rozmanov štab »pojasnjeval« roparsko-morilske »akcije« šefom revolucije na Dolenjsko (Filipič, str. 490).

Po uničenju bataljona so zanj Nemci uporabili termin, da je šlo za navadno »rauberbando«, torej za roparsko tolpo (Filipič, str. 581). V poročilu so 18. januarja 1943 zapisali, da je »ta banda« do svojega uničenja izvedla »nič manj kot 105 roparskih« napadov in devet požigov. Člani »bande« pa so poleg tega še »umorili, ranili ali odvedli« okrog 30 oseb (Filipič, str. 578).

Partizani in križarji Nemci so tabor Pohorskega bataljona pri Osankarici na Pohorju napadli 8. januarja 1943. Do takrat so zbrali dovolj podatkov o tem, kje približno se nahaja.

Seveda so bili Nemci kruti okupatorji. Vendar so bili takrat tudi edina oblast, ki je preganjala huda

kazniva dejanja, zelo omejeno in pristransko, a vendarle. Pohorski bataljon so kot »navadno« roparsko in morilsko tolpo dolgo neuspešno zasledovali. V nekem trenutku so razmere dozorele, da jo uničijo. Takšno tolpo bi povsod po svetu preganjala vsaka oblast. Spomnimo se samo, za primerjavo, kako dosledno in kruto je po vojni komunistična Udba zasledovala in dosledno uničevala t. i. Matjažovo vojsko.

Skrbno načrtovana akcija Nemci so iz širše okolice zbrali okoli 2.000 vojakov: policijske čete iz Krškega, Slovenj Gradca, Šoštanj, Ljubnega in Celja, orožništvo iz Celja ter celotnega celjskega in mariborskega okrožja, vojsko iz Laškega, Slovenske Bistrice, Radelj in Slovenj Gradca ter vermanšaft iz Celja in Maribora (Filipič, str. 515).

V akcijo na Pohorje so šli s severne strani, iz Ruš, in z južne strani, iz Oplotnice.

Spopad je trajal dve uri in četrtr. Nemci so ubili 69 borcev, med njimi deset žensk (v Filipičevi knjigi je vse podrobno opisano, zato spopada in uničenja tu ne bom podrobneje opisoval). Živega so ujeli le enega partizana, Franca Kunaverja - Sulca, ki je bil ranjen in so ga Nemci najprej pozdravili v bolnišnici, potem pa so ga kot žrtev povračilnih ukrepov (t. i. »talca«) 30.

junija 1943 ustrelili pri Ljubnem. Trupla ubitih borcev so odpeljali v Gradec in jih pokopali na tamkajšnjem osrednjem pokopališču. Tam je zdaj osrednji spomenik žrtvam nacizma.

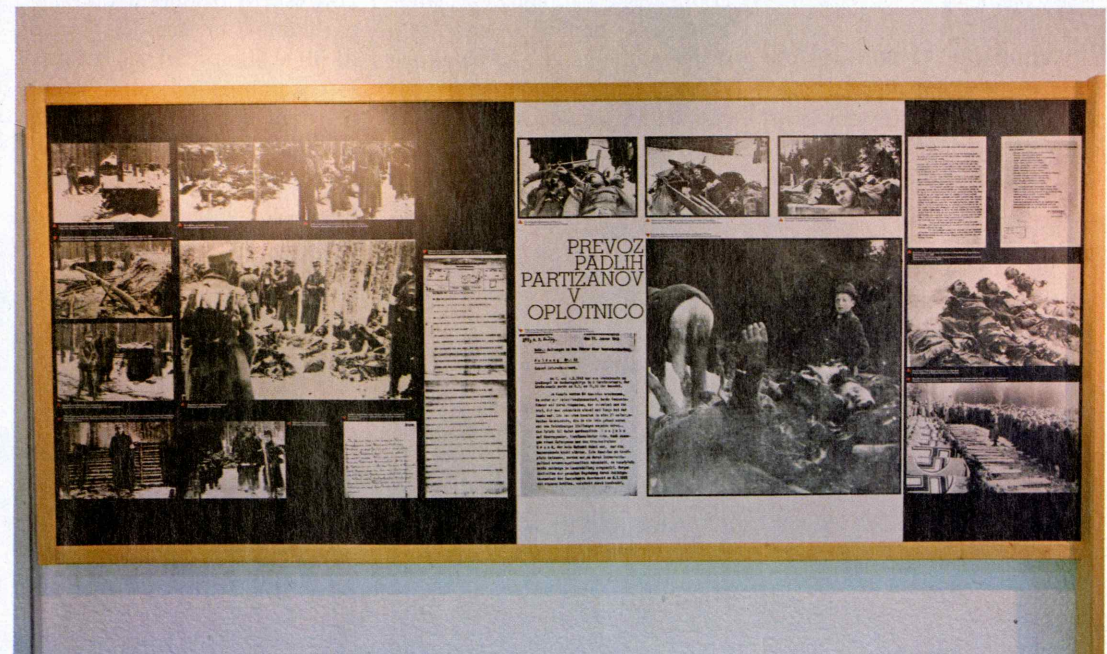
Uničenje skupine v Št. Vidu

Po vojni so v propagandnih zapisih pisali, da je ob napadu »poginilo nad 200 esesovcev«, kar pa seveda ni bilo res (Filipič, str. 549). Ubitih je bilo 19 Nemcev: policija je imela 16 mrtvih in 26 ranjenih, vojska enega mrtvega in dva ranjena, vermanšaft pa dva mrtva in tri ranjene.

Manjša skupina je Pohorski bataljon zapustila pred njegovim uničenjem. Nemci so jo obkolili in uničili na Završah, zahodno od Mislinje.

Verjetno so ti kradli živila, kot so v svojih poročilih pisali Nemci. 8. januarja 1943 so štirje partizani pokradli živila pri nekem kmetu na Završah, 11. januarja spet štirje partizani na Graški gori, 12. januarja je osem partizanov plenilo živila pri dveh kmetih v Št. Vidu, isti dan je dvanajst partizanov oplenilo trgovino v Gornjem Doliču, 13. januarja je spet dvanajst partizanov v Šentflorijanu (Dolič) plenilo živila in potrošniško blago.

17. januarja 1943 jih je skupina orožnikov iz Slovenj Gradca obkolila v župnijskem hlevu na Završah in uničila. Ubili so šest

Podobe uničenja Pohorskega bataljona na razstavi na Osankarici

Spopad je trajal dve uri in četr. Nemci so ubili 69 borcev. Na fotografiji obrazi uničenih na razstavi na Osankarici.

▶ partizanov, ki so bili še nekaj dni prej člani Štajerskega bataljona. Nemci so zaradi pomoči partizanom zaprli tudi nekaj ljudi na Zavrhah, med njimi župnika Maksa Ledineka, ki so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče v Nemčijo.

Od 70 borcev 51 komunistov

Vsak večer so bili borci Pohorskega bataljona podvrženi ideološki indoktrinaciji. »Popoldne so se vršili navadno tudi partijski

in skojevski sestanki,« je zapisal Filipič (str. 482). Brali so brošuro *Naša pest*, osnovne točke OF in drugo (Filipič, str. 475). »Politične ure« je vodil komisar Jože Menih - Rajko (Filipič, str. 478).

Menih je dan pred uničenjem Pohorskega bataljona, 7. januarja 1943, napisal »Poročilo o delovanju partije I. bataljona Pohorskega odreda v mesecu decembru in januarju«. Poročilo je dragocen dokument, saj nam je »narodni heroj« v njem zapustil

za zgodovino pomembne podatke o tem, koliko je bil Pohorski bataljon milica komunistične partije in koliko ne. Zapisal je: »V bataljonu je organiziranih 28 partijcev, 7 kandidatov, 16 skojcev, skupno 51. Ker je bilo v Pohorskem bataljonu takrat 70 partizanov, ta številka pomeni, da jih je bilo precej več kot polovico komunistov, večina drugih pa je bila njihovih simpatizerjev. Če to ne bi bili, bi jih politkomisarska politika uničila. Tako je

to bilo v partizanih – kljub floskulam, ki jih slišimo tu in tam, da pa so nekateri »navadni« partizani vendarle bili samo »narodnoosvobodilni« borci, ki naj ne bi imeli s komunizmom in z revolucijo nič. Čisto mogoče, da kdo od izrekovalcev te floskule vanjo verjame, toda resnica se na pobožne želje ne ozira.

'Prežet s komunizmom' Jože Menih - Rajko je v omenjenem pismu dokaj natančno poročal

Tudi Šarhova Jožek in Vanček imata pri Treh žeblih svoj spomenik.

Komunistična ikonografija na Osankarici

Tako kot je sam Pohorski bataljon uničeval, je bil na koncu tudi sam uničen. Živega so Nemci ujeli le enega partizana, Franca Kunaverja - Sulca, ki je bil ranjen in so ga Nemci najprej pozdravili v bolnišnici, potem pa so ga kot žrtev povračilnih ukrepov (t. i. »talca«) 30. junija 1943 ustrelili pri Ljubnem.

o komunistični indoktrinaciji v Pohorskem bataljonu. Od 30. decembra do 7. januarja 1943 so imeli osem političnih ur in tudi »Kompartija je oživela«. »Vršili so se celični sestanki v vseh četah. Na teh so se organizirali študijski kurzi, ki jih vodijo tovariši Rado, Mrož, Miloš in Trpin. Ponovno so se vršili skojevski sestanki. Študijske sestanke Skoja vodi tovariš Miloš.« In še: »1. četa 2 celična sestanka, 2 študij. Sest. (Marx in m. Delo); 2. četa 4 celični sestanki, 3. študij. Sest. (Marx in delo); 3. četa 5 celičnih sestankov, 2. študij. Sest.« (Marx in Delo).» Vse to je zapisal Filipič v svoji knjigi (str. 484 in 489), a kdo take knjige bere? Nihče, saj ni treba, ker nekateri o Pohorskem bataljonu vse vedo iz bogatega poučevanja o njem pred letom 1990, po tem letu pa iz govorov na borčevskih proslavah na Osankarici.

Podatke o partijcih oziroma komunizmu v Pohorskem bataljonu je leta 1993 v *Časopisu za zgodovino in narodopisje* (št. 2, str. 267) v prispevku pod naslovom *Partizanske enote na slovenskem Štajerskem 1941–1945* navedel tudi Milan Ževart.

Teorije zarot za puhoglavce

Mnogim v javnosti izpostavljenim dogodkom in osebnostim so po vojni dodali mitske razsežnosti in tudi trditve, ki sodijo med teorije zarote. Tudi z uničenjem Pohorskega bataljona je tako. Večkrat je slišati, da so Pohorski bataljon izdali komunisti iz vrhov partije, ker jim njegovo delovanje ni bilo pogodu, saj naj v njihovih vrstah ne bi bilo borcev komunistov. Pri tem se je omenjal celo stari Šarh, ki naj bi bil »pravi« ljudski junak ter zgled

pristne in čiste domoljubnosti. Vse to je le posledica mitiziranja in teorij zarot. Oboje pa je vedno služilo rdeči propagandi in predvsem zakritju resnice.

Pohorski bataljon se glede vprašanj komunizma in revolucije ni prav v ničemer razlikoval od drugih komunistično-partizanskih enot drugod po Sloveniji. Ves čas so ga organizirali in vodili komunisti, v bataljonu je bil politkomisar (izrazito komunistično ideološko-revolucionarna funkcija) s svojimi pomočniki, ki je soodločal o vsem.

Zgodovinar Milan Ževart je k temu celo dodal, da je bil delež komunistov v prvih štajerskih partizanskih enotah v primerjavi z njihovim deležem v partizanskih enotah v drugih slovenskih pokrajinah leta 1941 celo največji. »V štajerskih partizanskih enotah so tedaj komunisti predstavljali približno štiri petine partizanov,« je zapisal. Besedico »približno« pa je uporabil zato, ker za 23 partizanov Pohorskega bataljona ni bilo mogoče ugotoviti njihove politične pripadnosti.

Posledice partizanjenja

Ne samo Pohorski bataljon, tudi druge partizanske enote so delovale na takšen način. Posledice so bile porazne. Naj navedem samo najhujše. Od julija 1941 do uničenja Pohorskega bataljona je (nemška) redarstvena policija na Štajerskem ubila »na terenu 164 banditov, 1.043 pa jih je bilo ustreljenih po razsodbi izjemnega sodišča«. »Banditi« pa so ubili 162 oseb in jih 126 ranili. Posledice delovanja komunističnih partizanov (v resnici komunistične revolucionarne milice) so bile porazne. Niti skrajno previdni

France Filipič se resnici tu in tam ni mogel izogniti in ena takšnih mu je ušla v obliki uporabljene terminologije. Zapisal je (str. 498–499): »Kajti v bistvu je vse to, kar je bilo v sodnih zaporih prignano pred puške po sodbi nekakega 'izjemnega sodišča' /.../ po vsem značaju in okoliščinah usmrčeno zgolj kot povračilno dejanje za partizanske akcije.«

Kot povračilno dejanje torej. Na primer t. i. talci so bili v resnici žrtve povračilnih ukrepov.

Žrtve povračilnih ukrepov Ja, pravo ime za »talce« je žrtve povračilnih ukrepov. Zmoti le tisti Filipičev »zgojč«. Umrjeni ljudje niso nikoli le neki »zgojč«. Še zlasti pa ne v razmerah, kot so vladale v Sloveniji v letih od 1941 do 1945, ko so komunisti okupacijo izkoristili (zlorabili) za izvajanje (in izvedbo) komunistične revolucije. To pa pomeni, da so bili vsi »talci« (v resnici žrtve povračilnih ukrepov) žrtve, ki jih je takrat povzročalo revolucionarno partizanjenje. Ko je Untersturmführer Mack napisal prej omenjeno poročilo na začetku leta 1943 s poraznimi podatki o žrtvah od leta 1941 do začetka januarja 1943, je potem vojna trajala še polni dve leti in pol. Nikjer po okupirani Evropi ni bilo tako, le v Kardeljevi Sloveniji in Brozovi Jugoslaviji se je dogajalo nekaj tako pošastno zločinskega (in neskončno neodgovornega). Seveda, za lastno oblast in uničenje političnih nasprotnikov so (bila) dovoljena prav vsa sredstva. Žrtve za komuniste niso bile nikoli pomembne, niti njihovo število ne.

Nemška policija je 24. in 31. decembra 1942 na Kostavski planini uničevala moravški in kamniški

bataljon, 8. januarja 1943 Pohorski bataljon, 19. januarja 1943 v Kališah kamniški bataljon – in tako naprej prej in kasneje.

O starem in mladih Šarhih

Dolgo že poslušam pravljice o starem in mladih Šarhih. Toda to so le bolj ali manj zrežirani miti, ki z resnico nimajo nič skupnega. »Stari« Šarh je bil tako neodgovoren oče, da je v morijo na Pohorju in v okolici pripustil celo svoje sinove, ki so bili še otroci. Namesto da bi jim, če bi bilo treba, primazal eno okoli ušes, jih je vzel s seboj v pohorske gozdove. Vsi štirje Šarhi, tako »stari« kot trije mladeniči, so sodelovali pri večini »akcij«, ki sem jih omenil (ne opisal!) v tem prispevku.

Da so po vojni režimovci prikrili svoje krute zločine, so pač potrebovali mite. In če so bili ti čustveno nabiti, kot je bil mit o Šarhih, toliko bolje zanje.

V svetu mitologije in barabij

Bralce tega podlistka prosim, da preberejo prvi in drugi del podlistka, v katerem sem objavil nekaj odlomkov iz govorov politikov na Osankarici ali na t. i. Šarhovem pohodu. Po vsem povedanem bodo lahko videli, v kakšnem absurdnem mitostanu živijo mnogi v Sloveniji tako glede partizanščine, t. i. NOB, kot tudi Pohorskega bataljona. Izgovorjene nebuloze Pahorja, Türka, Bratuškove in drugih so neznosne. Že nekaj časa se sprašujem, kako to, da se Slovenci ne zavedamo, da živimo v nerealnem svetu, v svetu mitologije in barabij. Tudi na tem primeru lahko vsak vidi, v kakšnem svetu danes živi večina Slovencev. Ob tem res ne bi rad zapisal, da nam ni rešitve ... **D**

Nadaljevanje prihodnjič